

Stills uit *The Invader*, met Stefania Rocca als Agnès en Isaka Sawadogo als Amadou (r.) © Nicolas Provost.

[K] **DE WERKELIJKHEID ALS VOETNOOT
BIJ DE BEELDCULTUUR.
EEN EERSTE LANGE SPEELFILM
VOOR NICOLAS PROVOST**

De naam en faam van de Belgische *audiovisuele kunstenaar* Nicolas Provost zijn al geruime tijd gevestigd.¹ Tot voor kort waren zijn films hoofdzakelijk te zien op de karakteristieke plekken waar korte experimentele films vertoond werden: op festivals, in galerieën en slechts bij uitzondering in een klassieke bioscoop. Met zijn eerste lange speelfilm komt Provost plots in een heel ander universum terecht, met heel andere gewoonten, andere netwerken, ontmoetings- en vertoningsplaatsen.

Het minste wat je van deze riskante migratie kunt zeggen, is dat de landing in de nieuwe wereld succesvol is verlopen. Zoals een ideaal releaseplan het vooropstelt, werd de film voor hij in Vlaanderen in de zalen kwam, geselecteerd op belangrijke buitenlandse filmfestivals (Venetië, Toronto en San Sebastian) om vervolgens zijn nationale première te beleven op het filmfestival van Gent. De recensies waren uitermate lovend, ook al maakt dat *The Invader*

nog niet tot een film voor het brede publiek. Volgens Boyd van Hoeij in het vaktijdschrift *Variety* is de film “*strictly niche fare*”.

Provost heeft nooit klassieke films gemaakt. Zijn producties zijn van in het begin gericht geweest op het onderzoek van de taal van het medium. Voor *The Invader* is dat niet anders, ook al vertelt de film een op het eerste gezicht verrassend eenvoudig verhaal. Als toeschouwer volgen we de wederwaardigheden van een al dan niet economische vluchteling die letterlijk aanspoelt in het westen in de hoop daar een beter leven op te bouwen. Hij komt terecht in Brussel. Zijn droom verandert in een nachtmerrie.

The Invader is allesbehalve een hermetische film. De intrige voert een aantal bijna klassieke personages op. Het hoofdpersonage Amadou is charmant, zelfverzekerd en heeft gevoel voor ironie: wanneer nieuwsgierigen naar zijn naam en herkomst informeren, geeft hij zich uit voor “Obama”. Verder zijn er een paar duistere figuren uit de onderwereld die illegale migranten tewerkstellen in bouwprojecten in het Brusselse, en ten slotte, zoals in (bijna) elke bioscoopfilm, wordt er een potentieel romantische relatie in het vooruitzicht gesteld. Amadou ontmoet

de rijke zakenvrouw Agnes. Zijn fascinatie voor haar is dubbel. Er is een sterke fysieke aantrekkingskracht, maar tegelijk hoopt Amadou dat Agnes zijn toegang wordt tot de nieuwe wereld. Die hoop blijkt een illusie.

In de eerste helft van de film zien we hoe Amadou tal van moeilijke situaties het hoofd biedt. Zijn nieuwe heimat, Brussel, blijkt bijzonder onherbergzaam voor mensen zoals hij. In de tweede helft krijgt zijn zelfvertrouwen een serieuze deuk en leidt de wanhoop die erop volgt tot geweld en dood. De vervreemding die Amadou aanvankelijk nog koppig negeert, krijgt nu de overhand. Zijn morele ondergang maakt de kijker ongemakkelijk, precies omdat de ondergang zo totaal is. Provost biedt geen enkele hoop.

De films van Provost spelen zich af in een wereld die een sombere plek is, maar die tegelijk fascineert. Ze worden gekenmerkt door een nadrukkelijke esthetisering, maar daarnaast ook door een maatschappelijke aanpak die nooit zonder grond is.

Migratie is een thema dat de jongste jaren almaar vaker aan bod komt in films en documentaires, ook in Vlaanderen. Zo speelt Isaka Sawadogo, die de rol van Amadou vertolkt, ook mee in *Swooni*, de debuutfilm van Kaat Beels. Zijn personage in *Swooni* staat heel

dicht bij zijn personage in *The Invader*. Maar naast markante overeenkomsten (beide films werden ook gefotografeerd door Frank van den Eeden) is er tussen beide films vooral een wereld van verschil.

Bij Beels levert de vertelling de “inhoud” voor de film, bij Provost biedt de vertelling veeleer de structuur van de film. Die inhoud van *The Invader* is niet nieuw voor wie het werk van Provost kent. Ik signaleer kort een paar opvallende karakteristieken.

Om te beginnen gaat deze film in eerste instantie over... film. *The Invader* is een *metafilm* die vertelt hoe verregaand de bioscoopfilm de voorbije eeuw onze verbeelding, onze angsten en onze dromen heeft gekoloniseerd. Cinema verdicht of mythologiseert de realiteit. Tegenover de werkelijkheid op het grote scherm is de alledaagse realiteit triviaal, armoedig en onsamenhangend. De werkelijkheid op het grote scherm met zijn grote emoties en zijn retorische kracht suggereert een veel waarachtiger discours. Het leven van alledag voedt zich hieraan, trekt zich eraan op. Provost brengt dit mechanisme op een heel lucide manier in beeld.

Niet alleen het beeld, maar ook de muziek speelt hier een belangrijke rol. De muziek van Evgueni

Galperine dwingt de kijker tot een uitgesproken epische lezing van de beelden. Diezelfde techniek paste Provost al meermaals toe in zijn korte films. In *Plot Point* (2007) en *Stardust* (2010) kregen “gewone” opnames van “alledaagse” tafereelen in respectievelijk Las Vegas (*Stardust*) en New York (*Plot Point*) de allure van een beklemmende genrefilm. En dat enkel en alleen door de suggestieve montage en de manipulatieve soundtrack.

In *The Invader* is de realiteit waaruit hij put minder neutraal of onschuldig, maar de houding van de filmmaker er tegenover is dezelfde. Isaka Sawadogo heeft op zich al een behoorlijke présence op het scherm, maar door een aantal goedgekozen ingrepen laat Provost het existentiële gewicht van zijn hoofdpersonage nog aanzienlijk toenemen: door muziek en montage, maar ook bijvoorbeeld door de keuze voor het breedbeeldkader dat we eerder associëren met genres als de western.

Amadou krijgt hierdoor een tragische grandeur. Het breedbeeldkader toont het personage in samenhang met het omgevende landschap. Voor *The Invader* is dat Brussel, een stad die niet de omvang en de status heeft van New York of Las Vegas, maar wel alle andere karakteristieken van grootstedelijkheid: de veelheid aan visuele en auditieve prikkels, de razende onrust, de versplintering.

Waar het klassieke breedbeeldformaat gebruikt wordt om de continuïteit van het personage met zijn leefwereld te tonen, brengt het hier de vervreemding in beeld. *The Invader* toont geen esthetiserende stadspanorama's – wat je zou verwachten – maar beeldcomposities die in de eerste plaats chaos evoceren. Het brede beeld is geen zinvol gestructureerd geheel, maar toont een gedeconstrueerde realiteit, die niet langer de som is van haar onderdelen. Flarden van Amadou verschijnen in beeld naast reclameschermen en verlichte etalages. Verkeerstunnels vervormt Provost via een spiegeffect tot een caleidoscopische kijkervaring, iets wat hij ook in andere films deed (ook nog in *Storyteller*). Het grafische patroon is aantrekkelijk, maar het heeft geen betekenis meer. De realiteit verliest haar leesbaarheid en wordt abstract.

Provost gebruikt de realiteit als grondstof voor een eigen kosmologie. Hij laat componenten van de realiteit voor de camera samensmelten met referenties uit de beeldcultuur. De haveloze migrant transformeert hij tot een mythologische reiziger van de wereldzeeën

die bij de aanvang van de film zoals Odysseus aanspoelt op het strand van het eiland Scheria. Het afgetrainde lichaam van Amadou verwijst naar de taal van de reclamefotografie en de genrefilm. Amadou wordt op het naturistenstrand onthaald door fotomodel Hannelore Knuts, wier naaktheid zeer direct in beeld wordt gebracht. Ook hier werkt de plasticiteit van de naakte lichamen als directe verwijzing naar de vele iconische afbeeldingen uit de catalogus van de westerse beeldcultuur.

De stijl van Provost is tegelijk direct én abstract. De hoogstpersoonlijke emotie maakt er plaats voor een abstracte tonaliteit, een gestolde emotie, die breder gaat dan het particuliere, precies omdat ze verankerd is in het collectieve beeldpatrimonium. Provost refereert zonder ophouden aan dit gigantische vat van beelden, geluiden en sferen. Hij doet dat zoals hij ademt: vanzelfsprekend en zonder dat hij er erg in heeft.

Tegenover de wereld die in deze film geëvoeerd wordt, verhoudt Provost zich op een ambivalente manier. Hij kijkt gefascineerd toe, maar tegelijk wekt het contrast tussen de bovenwereld van decadente overvloed en de onderwereld van uitbuiting en ontbering onbehagen, bij hemzelf en bij de kijker.

Die zeer hedendaagse gespletenheid tegenover een extreem ambivalente maatschappelijke realiteit brengt Provost op een intrigerende manier in beeld. Niemand heeft het hem zo voorgedaan. Dat hij daarbij een heel eigen beelddiscours binnensmokkelt in een genre dat meestal niet happig is op een dergelijke complexiteit, is meer dan een provocatie of een cerebrale *spielerei*. Het omgekeerde is waar. De kijk van Provost is al bij al een verrassend correcte weergave van hoe wij de werkelijkheid vandaag ervaren: als een voetnoot bij de beelden die we van de beeldschermen lezen.

ERIK MARTENS

www.nicolasprovost.com, trailer *The Invader*
<http://www.youtube.com/watch?v=vNshDzDgzo>.

Noot

(1) SAM STEVERLYNCK, “De cinematografische experimenten van Nicolas Provost”, *Ons Erfdeel*, jaargang 50 (2007), nr 4, pp. 134-136.